

Primitive

---

tider

2015

17

arkeologisk
tidsskrift

17

Primitive tider
2015 17. årgang

Primitive tider utgis av Steinar Solheim (red.), Jostein Gundersen, Elise Naumann, Hege Skalleberg Gjerde, Josephine Munch Rasmussen, Heidi Mjelva Breivik og Ole-Marius Kildedal.

ISSN 1501-0430

Postadresse:

Primitive tider

Postboks 7009, St. Olavs plass

0130 Oslo

E-post: kontakt@primitive-tider.com / abonnement@primitive-tider.com

Internett: www.primitive-tider.com

Grafisk utforming: Ole-Marius Kildedal, Steinar Solheim og Elise Naumann

Trykk: Reprosentralen ved Universitetet i Oslo

©Primitive tider. Ettertrykk for mangfoldiggjøring kun etter avtale med redaksjonen.

Skrive for Primitive tider?

Primitive tider oppfordrer spesielt uetablerte forfattere til å skrive. Vi er interessert i artikler, kommentarer til tidligere artikler og anmeldelser av faglitteratur. Kanskje blir din artikkel neste nummers debatttema! Send inn ditt manuskript og la det få en faglig og seriøs vurdering av redaksjonen. Husk at hele prosessen kan være tidkrevende, så planegg å være ute i god tid. Innleveringsfrister finner du på våre nettsider. Det er likevel ingen grunn til å vente til siste øyeblikk, send gjerne inn før fristen!

For å lette arbeidet for deg og for oss, er det helt nødvendig at du setter deg godt inn i forfatterveiledningen og følger den. Forfatterveiledningen finner du på våre nettsider:

www.primitive-tider.com

Artikkelutkastet bør lengdemessig omtrent tilsvare den ferdige artikkelen. Det må med andre ord være noe mer enn en skisse/ løse ideer, men også vesentlig kortere enn en avhandling.

Vi ser fram til å høre fra deg! Kontakt oss enten pr. mail: kontakt@primitive-tider.com eller send utkastet til postadressen over.

INNHold

Insulære beslag fra vikingtidsgraver i Trøndelag: En undersøkelse av gjenstandenes bruk og betydning	1
Aina Margrethe Heen-Pettersen	
En modell for organiseringen av landskapet i østnorske dalstrøk i middelalder og historisk tid	25
Ingunn Holm	
Kvalitetsreformens konsekvenser - endringer i arkeologiundervisningen?	35
Gørill Nilsen	
 BOKANMELDING	
Marianne Vedeler og Ingunn Marit Rødstad (red.): Smykke. Personlig pynt i kulturhistorisk lys.	51
Vibeke Maria Viestad	
Live Johannesen og Jan-Erik G. Eriksson (red.): Faglig program for middelalderarkeologi. Byer, sakrale steder og borger.	55
Irene Baug	
Kommentar til Frans-Arne Stylegars bokanmelding av S.W. Nordeide <i>The Viking Age as a Period of Religious Transformation</i>	59
Sæbjørg Walaker Nordeide	

Sæbjørg Walaker Nordeide

Universitetsmuseet, Universitetet i Bergen

Jeg ønsker i det følgende å kommentere Frans-Arne Stylegars anmeldelse av min bok «The Viking Age as a Period of Religious Transformation» i *Primitive Tider* 2013 (s.151-154). At f. eks. forfatternavn er stavet feil i overskriften er bagatellmessig, men dessverre inneholder også anmeldelsen flere feil som lett kan føre til misforståelser som jeg derfor finner nødvendig å korrigere. Boken ble publisert på det internasjonalt anerkjente forlaget Brepols, nivå 2, og den ble en bestselger på Amazon da den utkom, men fikk en noe mer laber mottagelse hos Stylegar.

Det er generelt vanlig ved anmeldelser, om enn ikke obligatorisk, å gi et slags resyme av boken, redegjøre for dens kilder og metode, og gi en (gjerne kritisk) vurdering av sterke og svake sider ved verket. Man kan gjerne være uenig i metodiske og teoretisk valg, men en anmeldelse må forholde seg til dem som del av premissene for de resultater som fremlegges, noe som kan skape en berettiget og konstruktiv diskusjon som bringer faget videre. Stylegar velger i stedet å starte med en halv sides beskrivelse av et funn fra Nomeland i Valle, som han også vender tilbake til senere i anmeldelsen. Han bruker til sammen mer enn én av de tre sidene i anmeldelsen på å vurdere ulike sider av dette funnet. Det kunne være berettiget hvis han brukte det til å diskutere de metodiske valg som er gjort i boken, men det

gjør han ikke. I stedet diskuteres funnet mot en mer generell forskningsbakgrunn.

Nomelands-funnet beskrives i anmeldelsen som et problematisk funn, der flere funn ofte blir sammenblandet. En kan forundre seg over denne poengteringen, for en kan få inntrykk av at dette har skjedd i min bok også, noe det ikke har. I sin videre omtale av dette funnet skriver han: ««The last pagan», kaller Sæbjørg Walaker Nordeide denne kvinnen i sin bok». Men nei, jeg gjør ikke det heller. Jeg har brukt frasen 'the Last Pagan' i anførselstegn i overskriften for Agder (s.172) med adresse til Perry Rolfsens artikkel med samme navn angående et funn fra Agder som er referert i samme kapittel, og som jeg må anta at Stylegar også kjenner godt fra sitt arbeid i samme område. Han overser derved også min redegjørelse for terminologi i innledningskapitlene, hvor jeg forklarer hvorfor jeg unngår ord med nedlatende holdning, som nettopp «pagan» og «heathen».

Boken min omhandler perioden AD 560 til 1150/1200. Den omfatter objekter og steder som f.eks. graver og andre kultsteder, torshammere, steinkors, kirkesteder og middelalderbyer. Likevel omtaler Stylegar boken til stadighet som om den kun omhandler vikingtidens gravmateriale. Han overser derved i store trekk behandlingen av det øvrige materialet, både i tid og karakter, som er et vesentlig metodisk

grep ved undersøkelsen. Videre fokuserer han i uventet grad på problemet med å sammenligne arkeologiske og skriftlige kilder, og leseren kan få inntrykk av at problemet ikke er behandlet i boken. For det første bygger boken i all hovedsak på arkeologiske kilder, og dessuten er forholdet mellom arkeologiske og skriftlige kilder diskutert flere steder i boken (se f.eks. s.58-62). I boken forholder jeg meg kritisk til alle typer kildemateriale. Stylegar sammenligner også de to kildegruppene uten å berøre det som er vesentligst ved anvendelse av enhver kilde; nemlig om den er relevant eller ikke og hvilket informasjonspotensial kilden har, og da blir diskusjonen litt uinteressant. Skriftlige og arkeologiske kilder omhandler jo gjerne ulike forhold i samfunnet. Det ville derfor være mangelfullt om ikke også relevante, skriftlige kilder ble vurdert i boken, inklusive runeinnskrifter. Anmeldelsen treffer altså heller ikke her.

Representativitet finner Stylegar problematisk, noe det ikke er vanskelig å si seg enig i. Men ifølge Stylegar er dette problemet «like stort om man velger 500 eller 8000 funnkomplekser (gravfunn)». Dette er et svært generelt utsagn som er problematisk å forholde seg til, og han forholder seg heller ikke til den kritiske gjennomgang jeg har gjort i utvelgelse av kildemateriale. Funnkontekst, kronologi og representativitet drøftes i boken, og en kunne forvente at en anmeldelse forholdt seg til de vurderinger og valg som er gjort.

Innsikt i anvendt teori, metode og kildemateriale er som sagt avgjørende for å kunne vurdere forskningens resultater. I den anmeldte boken har jeg f.eks. valgt å legge mer vekt på rituelle aspekter enn enkeltgjenstander i det arkeologiske materialet. Dette har jeg begrunnet med at enkeltgjenstander kan endre symbolinnhold med kontekst i tid og rom, og er derfor en mer usikker kilde til trosforhold enn religiøs praksis. Likevel diskuterer Stylegar i sin anmeldelse om et hengesmykke med Agnus Dei-motiv fra Nomelandsfunnet kan gi grunnlag for å tolke den gravlagte på Nomeland som kristen. Dette diskuterer han uten hensyn til dette kildekritiske aspektet, og altså uten å forholde seg til

metodiske grep i den boken han har satt seg som mål å anmelde.

Sentralt i Stylegars kritikk, er kriteriene for kristne og ikke-kristne graver. Dette er et tolkningsproblem det er nødvendig å forholde seg til i en analyse som min, noe jeg også har diskutert inngående, også i en internasjonal kontekst. Stylegar skriver at «Graver som ikke oppfyller disse kravene – enten det dreier seg om orientering, likebehandling eller forekomsten av gravgods – regner hun som ikke-kristne.» Det kunne være å forvente at Stylegar hadde fått med seg at jeg slett ikke regner kriteriene som entydige, og at én av konklusjonene mine er at gravens orientering nettopp viser seg å være et uegnet kriterium ved vurderingen av om en grav er kristen eller ei.

Stylegars anmeldelse forholder seg relativt lite til den boken han har anmeldt. De diskusjoner han fører forholder seg ikke til de grep og resultater som faktisk er fremlagt, og derved tilsløres, eller til og med forvrenges, de valg som ligger til grunn for de resultater som er presentert. Anmeldelsen er derfor også lite konstruktivt for en diskusjon om de resultater som er presentert. Hans konklusjon på dette grunnlag er nokså negativt: «det er noe uforløst over teksten» (s.151), og «Men selv om man aksepterer at det settes likhetstegn mellom utstyrte graver og ikke-kristne graver, gjenstår hovedproblemet: Velger man å kombinere gjenstandsdaterte gravfunn med en relativt vid dateringsramme og klart yngre skriftlige kilder som islandske sagaer, er det nødvendigvis middelalderens oppfatning av kristningsforløpet som gis rangen. I så måte makter dessverre ikke forfatteren å oppfylle de ambisiøse målene hun setter seg.» (s.153-54) Stylegars formulering, «sette likhetstegn mellom utstyrte graver og ikke-kristne graver» er en grov forenkling av analysen av et komplekst kildemateriale, der en rekke ulike kriterier blir diskutert både innledningsvis og vedrørende enkeltobjekter ved gjennomgangen av de ulike områdene som er berørt. De skriftlige kildene spiller også som nevnt en helt underordnet rolle i forhold til de arkeologiske kildene i boken. Det har nettopp vært poenget for min analyse at jeg

ville ha kontekstualiserte kilder, noe de fleste skriftlige kilder ikke er.

Det er også ganske forstemmende at, hvis en skal ta konsekvensene av Stylegars vurderinger generelt, er det knapt mulig å bruke de arkeologiske kildene til undersøkelsene av denne typen. Han skriver «...sammenhengen mellom det empiriske grunnlaget og de konklusjonene som trekkes, [er] tidvis lite overbevisende. I stor grad beror det på det arkeologiske materialet selv, som pr. i dag ikke er særlig godt egnet til å sammenlignes med de skriftlige kildenes utsagn.» Han trekker fram materialets uensartethet og manglende representativitet, og inkluderer materiale som er fremkommet ved «fagarkeologiske undersøkelser», uten at han definerer dette nærmere. Jeg har ganske visst benyttet meg av materiale fra ulike typer undersøkelser, men etter visse kriterier og etter kritisk vurdering. Situasjonen er langt fra ideell, noe som faktisk også kan sies om mange av de kilder en ville regne som «fagarkeologisk undersøkt». Men det finnes langt finere kronologi og nøyere kontekstrelasjoner fra byene enn i det rurale materiale, som særlig i Trondheims tilfelle inkluderer slutten av vikingtiden. Den eldste tiden i byene har også vært vesentlig for mine konklusjoner. Og, til tross for de problem Stylegar påpeker: når tydelige regionale mønstre og ulikheter likevel kommer til uttrykk i materialet, er det vanskelig å bortforklare dette med kildekritiske forhold. Som jeg selv har konkludert i den anmeldte boken:

“Throughout this volume, possible weaknesses and biases in the archaeological sources have been alluded to, but despite these our aim has been to show how the material can advance our knowledge of this period and provide us with conclusions regarding the nature of the Christianization of Norway. We will never reach the point where these sources provide us with an entirely satisfactory and complete picture, but the body of archaeological evidence is rich, unique, and contemporary with religious life before and around the time when Christianity was established in Norway.” (s. 326)

Boken er tykk og omfatter et stort kildemateriale. Jeg forventer ikke at noen leser hvert ord i boken, og noe kan være uklart formulert, i tillegg til at den er på et fremmed språk. Dette kan føre til misforståelser. Men Stylegars anmeldelse dekker ikke bokens innhold. Det må også tillegges at det er vanskelig, enn si umulig, å foreta en så bredt anlagt analyse av et så sammensatt materiale med en så kompleks problematikk uten svakheter, så det er ikke uventet å få kritikk. Men kritikken bør være konstruktiv og bidra til å bringe faget framover. Det mener jeg at denne anmeldelsen ikke gjør. Jeg håper at fremtidige anmeldelser i *Primitive Tider* kan være mer konstruktive.

Litteratur:

Nordeide, Sæbjørg Walaker. 2011. *The Viking Age as a Period of Religious Transformation: The Christianization of Norway from AD 560 - 1150/1200*. Vol. 2, *Studies in Viking and Medieval Scandinavia (VMSS)*, Brepols, Turnhout.

PRIMITIVE-TIDER.COM

ISSN 1501-0430

PRIS KR. 200,-